

Gerring, John & Veenendaal, Wouter, 2020.
Population and Politics: The Impact of Scale.
Cambridge: Cambridge University Press.

Anmälan av Carsten Anckar

Antagandet att politiska enheters fysiska karaktäristika har betydelse för politikens utformning är egentligen lika gammalt som statsvetenskapen. Den mest uppmärksammade frågeställningen i sammanhanget berör relationen mellan storlek och demokrati. Den klassiska synen, framförd av Platon (1960) och Aristoteles (1991) och senare av Rousseau (1900) och Montesquieu (1944) samt i modern tid av Arend Lijphart (1977: 65), gjorde gällande att små enheter utgör en bättre grogrund för demokrati än stora. Den främsta orsaken här till antogs vara att litenhet var förknippad med homogenitet, som i sin tur skapade interdependens och samarbetsincitament mellan medborgarna. Den motsatta synen företrädde i första hand av den amerikanske grundlagsfadern James Madison, som i *The Federalist Papers* betonade att små enheter innebär en risk för majoritetstyranni i den meningen att en bestående majoritet kunde dominera totalt över en bestående minoritet. I stora politiska enheter, som präglades av heterogenitet och diversifiering, var denna risk mindre eftersom olika politiska frågeställningar skapade olika majoritetskonstellationer (Hamilton, Madison & Jay: 1961).

Storlek har dock inte endast konsekvenser för i vilken mån stater demokratiseras eller ej. Det finns starka skäl att anta att storlek har effekter på flera områden inom politiken. Det banbrytande verket inom forskningsområdet har länge utgjorts av Robert Dahls och Edward Tuftes *Size and Democracy* (1973). I sagda bok lade författarna fram teoretiska argument för att påvisa effekter av storlek på en rad politikområden. Överlag kan konstateras att Dahls och Tuftes verk var rikt på teori, men magert på empiri. Därmed utgjorde det en idealisk grund för fortsatt forskning, och i ljuset därav är det förvånande att området länge förblev outforskat. Enstaka studier om storlekens effekter på politiken publicerades förvisso sporadiskt och det har numera även blivit vanligt att inkludera befolkningsmängd bland kontrollvariablerna i regressionsanalyser som har som syfte att förklara graden av demokratisering. Fortfarande, konstaterar Gerring och Veenendaal (2020: xx), gäller dock att befolkningsmängd “plays a supporting role, but hardly ever a starring role in the work of anthropologists, economists, political scientists, and sociologists”.

Gerrings och Veenendaals verk kan ses som en sen, men välbehövlig uppdatering av Dahls och Tuftes *Size and Democracy*. Ambitionen är att kartlägga

befolkningsmängdens effekter på en rad olika politikområden. Detta sker separat i de olika kapitlen, som alla inleds med en teoretisk diskussion som belyser relationen mellan storlek och ifrågavarande fenomen för att därefter gå över till att empiriskt testa sambandet. Upplägget gör det lätt för läsaren att tillgodogöra sig innehållet i boken. De erhållna resultaten redovisas därefter i tabeller, som också redogör för resultat som uppnåtts i tidigare studier av motsvarande frågeställning. I ett avslutande kapitel tillhandahåller författarna därtill i tabellform en sammanställning över samtliga resultat som uppnåtts i studien.

För att testa variabelrelationerna tillämpas statistiska analyser. I regel används data som finns tillgängligt i globala databaser såsom *Varieties of Democracy*, *Quality of Government*, *Multilevel Elections Archive* och *Global Leadership Project*. För de minsta staternas vidkommande kompletteras dessa uppgifter med nära tvåhundra intervjuer av lokala experter och beslutsfattare som en av författarna (Veenendaal) utfört. Detta är viktigt att påpeka, eftersom globala databaser alltjämt tenderar att sakna uppgifter om de allra minsta länderna. Författarna tillämpar genomgående en flernivåapproach; vissa variabelrelationer undersöks genom att studera enheter inom länder, t.ex. delstater och kommuner, medan andra frågeställningar besvaras genom länderjämförelser.

Den första relationen som avhandlas berör relationen mellan storlek och det vidsträckta begreppet *cohesion* (social sammanhållning). I denna del består nästan hela det redovisade materialet av resultat från externa studier. Författarna noterar bl.a. att befolkningsmängd är positivt relaterad till flera (men långtifrån alla) mått på etnokulturell heterogenitet, att känslan av social samhörighet minskar med ökad storlek och att graden av kriminalitet tenderar att vara högre i stora enheter än i små.

Två kapitel tar upp frågan om storlek och representation. Först avhandlas frågan i vilken utsträckning parlaments och regeringars storlek kan föras tillbaka på befolkningsmängd. Frågan kan tyckas något trivial; föga förvånande finner författarna att storlek och parlamentsstorlek går hand i hand samt att storlek även förklarar regeringsstorlek, dock i mindre omfattning. Författarna noterar vidare att kontakten mellan väljare och valda är mer livlig i små enheter än i stora. Mer intressanta är de fynd som visar att etniska minoriteter är bättre representerade i mindre enheter än i stora och att förtroendet för politiker minskar i takt med att befolkningsmängden ökar.

Författarna diskuterar därefter huruvida storlek förmår fånga upp skillnader mellan partikularism och universalism. De noterar härvidlag bl.a. att storlek varierar positivt med graden av institutionalisering av partier men negativt med företeelser som röstköp och den relativa storleken på kampanjbidrag. Nästa fråga som behandlas gäller huruvida storlek påverkar politiskt deltagande och här är resultaten entydiga: i takt med att storleken ökar minskar deltagandet. Mönstret gäller på samtliga nivåer, från individ till stat, och oberoende av om deltagande mäts i form av valdeltagande, medlemskap i partier eller med andra mått.

Kapitlet om relationen mellan storlek och valkonkurrens är högtintressant. Grundantagandet är enkelt; partisystemet antas fragmenteras i takt med att storleken ökar. Den teoretiska diskussionen om den kausala mekanismen mellan storlek och partisystem är dock något ytlig. I synnerhet saknas en diskussion om storlekströsklar och valsysteem, som i Dahls och Tuftes ovannämnda verk behandlades utförligt. Dahl och Tuftes antog nämligen att storlek kunde antas inverka på partisystemets fragmentering uttryckligen i väldigt små enheter som tillämpade proportionella valsysteem. Alltnog, resultaten är i enlighet med antagandena; stora enheter har mer fragmenterade partisystem än små och detta gäller såväl mellan som inom länder. Särskilt intressant i sammanhanget är den jämförelse av lokalval i Sverige, Storbritannien och Brasilien, som tyder på att storlekens effekter på partisystemets utformning inte påverkas av valsysteem. Resultatet kunde med fördel ha diskuterats mer ingående.

I det följande kapitlet diskuteras ledarsuccession. Här konstaterar författarna bl.a. att politiska ledare sitter en kortare tid vid makten i stora stater än i små. Därtill konstateras att monarker är mer frekvent förekommande i små stater än i stora. Det efterföljande kapitlet behandlar graden av professionalism i statsapparaten. Här finner man bl.a. stöd för antagandet att meritokratisk rekrytering utmärker stora enheter snarare än små samt att tjänstemännen i stora enheter har en högre utbildningsnivå (men inte lön) än sina kolleger i små enheter.

Efter detta studeras relationen mellan storlek och makt. Grundtanken är att en ökad befolkningens mängd ger större ekonomisk, militär och kulturell makt. Resultaten är härvidlag otvetydiga; samtliga aspekter på makt samvarierar positivt med befolkningens mängd. Däremot finner författarna inte något entydigt stöd för att storlek hänger samman med konfliktintensitet; om ett samband mellan företeelserna överhuvudtaget existerar, är sambandet kurvlinjärt snarare än linjärt.

I ett avslutande kapitel behandlas storlekens betydelse för en rad övriga faktorer. Det är något förvånande att man i detta kapitel även behandlar den i historisk mening mest centrala frågan, nämligen om demokratin har en bättre grogrund i små enheter än i stora. Frågeställningen hade tveklöst förtjänat ett eget kapitel, men måhända är en av orsakerna till att så litet utrymme ges frågeställningen att temat behandlats mer ingående av en av författarna för ett par år sedan i en kvalitativt upplagd studie omfattande världens minsta stater (Corbett & Veenendaal 2018). Alltnog, Gerring och Veenendaal använder flera mått på demokrati och resultaten visar, i motsats till de flesta tidigare utförda studierna på området, att något samband mellan befolkningens mängd och demokrati ej går att finna. Däremot noterar de att östater har en högre grad av demokrati än fastlandsstater.

Gerrings och Veenendaals bok utgör ett efterlängtat och välbehövligt tillskott till litteraturen om fysiska faktorerens relevans för politikens utformning.

Ambitionen är att göra en sammanhållen bedömning av storlekens betydelse för en rad politikområden. Den skiljer sig från de flesta andra statsvetenskapliga studier genom att den använder sig av en enda oberoende variabel och ett stort antal beroende variabler. Såsom författarna noterar (s.16) är ett dylikt upplägg utmanande eftersom författare idag knappast kan förväntas besitta expertis på väldigt många av statskunskapens forskningsområden. Jag menar dock att slutresultatet är lyckat, låt vara att resonemangen om de kausala relationerna mellan storlek och de beroende variablerna ibland blir något ytliga.

I pedagogiskt avseende är boken exemplarisk i den meningen att den innehåller tabellariska summeringar av de forskningsinsatser som tidigare gjorts på området. Härvidlag redogörs tydligt för vilka undersökningsenheter och vilken forskningsdesign som använts. Detta gör det möjligt för läsaren att bilda sig en uppfattning om i vilken utsträckning de erhållna resultaten bekräftar eller vederlägger resultat som erhållits i andra sammanhang. Att detta är av särskild betydelse i en studie där vi diskuterar effekter av en och samma oberoende variabel på väldigt många beroende variabler säger sig självt.

Ytterligare är det värt att konstatera att bokens flernivåstruktur tillför mycket; då resultaten av studier i vilka man använt sig av olika systemnivåer jämförs, framträder storlekens effekter ofta mer tydligt än om man använt sig av analysenheter på samma nivå. Samtidigt kommer man inte ifrån att en (alltför) stor del av de inomstatliga studierna handlar om ett och samma land, nämligen USA. Onekligen hade resultatets tillförlitlighet ökat om resultat från andra länder redovisats i större omfattning.

Det bör dock påpekas att Gerrings och Veenendaals verk endast handlar om den ena centrala storleksdimensionen, nämligen befolkningmängden. Den andra storleksdimensionen, arealen, åsidosätts från såväl de teoretiska resonemangen som de empiriska analyserna. Detta är måhända förstäligt med tanke på att boken redan behandlar ett stort antal områden. Därtill är det svårt att isolera befolkningmängdens inverkan från arealens, eftersom bägge dimensionerna samvarierar mycket starkt. Samtidigt står det klart att utelämnandet av arealen lämnar många frågor öppna, inte minst med tanke på att det finns empiriska belegg som tyder på att arealen möjligtvis har en starkare koppling till graden av demokrati än befolkningmängden (Anckar 2008: 439-440.).

Alltnog, det är helt klart att boken utgör ett viktigt bidrag till den empiriska teoribildningen kring relationen mellan storlek och politik. Samtidigt måste man konstatera att den läsare som hade hoppats att boken skulle ge ett definitivt svar på frågan om litenhet gynnar eller missgynnar demokrati sannolikt blir besviken; efter att ha suttit i överläggning i 2500 år har juryn ännu inte levererat ett utslag.

REFERENSER

- Anckar, Carsten, 2008. "Size, Islandness, and Democracy", *International Political Science Review* 29, s. 433-459.
- Aristoteles, 1991. *Politiikka*, A.M. Anttila (övers.). Jyväskylä: Gaudeamus.
- Corbett, Jack & Veenendaal, Wouter, 2018. *Democracy in Small States: Persisting against all All Odds*. Oxford: Oxford University Press.
- Dahl, Robert & Tuft, Edward, 1973. *Size and Democracy*. Stanford: Stanford University Press.
- Hamilton, Alexander, Madison, James & Jay, John, 1961. *The Federalist Papers*. New York: New American Library.
- Lijphart, Arend, 1977. *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration*. New Haven: Yale University Press.
- Montesquieu, 1944. *De l'esprit des lois. Texte établi avec une introduction des notes et des variantes par Gonzague Truc*. Paris: Flammarion.
- Platon, 1960. "The Laws", i Taylor, Alfred Edward (red.), *The Laws*. London: Dent.
- Rousseau, Jean-Jacques, 1900. *Du contrat social. Ou Principes du droit politique*. Paris: Flammarion.

Stubhaug, Arild, 2019. *Stein Rokkan – fra periferi til sentrum*. Bergen: Vigmostad & Bjørke.

Anmälan av Ulf Lindström

I repris av Max Webers tonårsfasoner, att skriva uppsats som läraren erkänner sig inkompetent att bedöma, skrev Stein som fjortonåring sin analys av John Stuart Mills *On Liberty*. Till skillnad från Berlin fanns dock ingen lokal professor att inkalla som censor. Man skriver inte uppsats om Mill när man är 14 år i Narvik 1936. Då blir man, i bästa fall, lämnad ensam på skolgården under rasterna "med nevene plantet i bukselommene," kanske som Ibsens "sterkeste mann i verden." Ifjol utgavs biografien om en av Nordens få samhällsvetare av internationell tyngd: Stein Rokkan (1921-1979).

Nationalstaten har fortsatt sitt register av ytterligheter. Den var den gemenskap i och för demokrati om vilken Europas februarirevolution 1848 utkämpades, en "kritisk vattendelare" i Rokkans arbeten. Danmarks fredligt avskaffade envælde, ersatt av en grundlag året därpå, inspirerade demokratins spridning i övriga Norden. Samtidigt havererade enandet av *Kleindeutschland*, som fick